

สิทธิผู้ป่วย

“สิทธิ” คำๆนี้ ในช่วงเหตุการณ์ทางการเมืองบ้านเราที่ผ่านมา ค่อนข้างจะเป็นคำที่ยอดฮิตติดอันดับต้นๆเลยก็ว่าได้ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มของเสื้อเหลือง หรือเสื้อแดง ที่มักจะอ้างบ่อยๆว่า การชุมนุมของพวกเขาเหล่านั้นเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 63ที่ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในการชุมนุม โดยสงบ ปราศจากอาวุธ ซึ่งเป็นเรื่องของเสรีภาพ ในการชุมนุมที่รัฐให้การรับรองแล้วถ้าเกี่ยวกับผู้ป่วยละ ผู้ป่วยจะมีสิทธิอะไรได้บ้าง ? มีกฎหมายรับรองสิทธิไว้หรือไม่?

สำหรับสิทธิของผู้ป่วยนั้น มีอยู่ 2 ส่วนด้วยกัน คือ สิทธิที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติในตัวเองเมื่ออยู่ในสถานภาพของผู้ป่วยเช่น สิทธิที่รับรู้ ว่า ใครเป็นคนรักษา , จะทำการรักษาด้วยวิธีการอย่างไร , ใช้อะไรบ้าง เป็นต้น ซึ่งสิทธิเหล่านี้ จะเกิดขึ้นเอง โดยที่ไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในกฎหมาย เป็นเรื่องที่สามารถสอบถามได้เสมอ ส่วนสิทธิอีกส่วนหนึ่งคือสิทธิที่เกิดขึ้น โดยบทบัญญัติของกฎหมาย โดยกำหนดขึ้นเพื่อให้การคุ้มครองผู้ป่วย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 51 บัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขจากรัฐซึ่งต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อให้ผู้ป่วยได้ทราบถึงสิทธิของตนเองไว้ว่าจะจะเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นหรือสิทธิที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองไว้ และเพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอันดีและเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน องค์การวิชาชีพที่ให้บริการทางสาธารณสุข คือ แพทยสภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทยสภา และคณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิผู้ป่วยดังกล่าว จึงได้รวบรวมและร่วมกันจัดทำเป็นคำประกาศสิทธิผู้ป่วย และกำหนดให้สถานพยาบาลทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นของรัฐบาลหรือเอกชนติดคำประกาศดังกล่าวไว้ให้ประชาชนผู้เข้ามาใช้บริการได้ทราบถึงสิทธิของตนเอง ซึ่งคำประกาศสิทธิผู้ป่วยนั้น มีทั้งสิ้น 10 ข้อ บางคนเคยเห็นแต่ไม่เคยอ่าน บางคนก็อ่านแบบผ่านๆ ไม่ได้สนใจเท่าไร จึงอยากจะขอให้ทุกท่านถ้าได้ไปใช้บริการสถานพยาบาลที่ใดก็ตาม หากมีเวลาก็ลองอ่านคำประกาศสิทธิผู้ป่วยอย่างละเอียดดู จะพบว่า เป็นสิทธิที่เราพึงมีพึงได้จริงๆ

เพื่ออธิบายถึงสิทธิผู้ป่วยตามคำประกาศดังกล่าว จึงขอเสนอเป็นข้อๆดังนี้

1. เป็นสิทธิที่ทุกคนจะได้รับบริการด้านสุขภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งปัจจุบันก็คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 51 บัญญัติให้ทุกคนย่อมมีสิทธิเสมอกัน การรับบริการสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน เป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ
2. สิทธิที่จะได้รับการบริการโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเนื่องจากความแตกต่างด้านฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม ลัทธิการเมือง เพศ อายุ หมายความว่า ไม่ว่าจะเป็ใครก็ตาม จะชอบพรรคการเมืองใด, จะใส่เสื้อแดงหรือเสื้อเหลือง ,จะรวยหรือจน,จะเด็กหรือแก่ หล่อหรือไม่หล่อ หรือจะสวยหรือไม่สวยก็ตาม จะต้องได้รับการบริการโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งในความเป็นจริงนั้นมักจะมีปัญหาในบางกรณีโดยเฉพาะในเรื่องของฐานะความรวยความจน ซึ่งมักจะมีเรื่องร้องเรียนกันบ่อยๆ ว่าคนจนมักจะได้รับบริการไม่เหมือนกับคนรวย

3. สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอ เช่น ถ้าต้องการทราบว่าตนเองเป็นโรคอะไร ต้องรักษาด้วยวิธีไหน รักษาอย่างไร ผลการรักษาจะเป็นเช่นไร มีโอกาสจะหายหรือไม่ ค่ารักษาเท่าไร ก็มีสิทธิที่จะถามได้ หรือบางครั้งมีวิธีการรักษาหลายวิธี เราก็มีสิทธิที่จะเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งได้ หรือตัดสินใจที่จะไม่ยอมให้รักษาก็ได้ เหตุที่ต้องถามเพราะบางครั้ง จำนวนผู้ป่วยมีมาก ใช้เวลาตรวจนาน ผู้ป่วยจึงมักไม่ค่อยได้รับการอธิบายโดยละเอียด หรือบางครั้งอธิบายไปแล้วผู้ป่วยไม่เข้าใจ หรือลืมไปแล้วว่าได้รับฟังมาอย่างไร ซึ่งมักจะมีปัญหาอยู่เสมอๆ ในเรื่องเหล่านี้
4. เมื่ออยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต ก็มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือรีบด่วนโดยทันทีตามความจำเป็นแก่กรณีโดยไม่คำนึงว่าผู้ป่วยจะร้องขอหรือไม่ ซึ่งกรณีมักจะมีปัญหาและเป็นข่าวบ่อยๆ ที่เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินและไปถึงโรงพยาบาลแล้ว หมอไม่ยอมรักษาเพราะต้องถามก่อนว่ามีเงินพอ ค่ารักษาหรือเปล่า ถ้าไม่พอก็จะส่งไปที่อื่น โดยไม่ได้ให้การรักษารวดด่วนตามแต่กรณีก่อน ซึ่งเหตุการณ์อย่างนี้ไม่สมควรจะเกิดขึ้นเลย
5. สิทธิที่จะทราบชื่อ สกุลของผู้ที่ให้บริการ เช่นเมื่อเข้าห้องตรวจผู้ป่วยสามารถถามชื่อหมอหรือพยาบาลที่จะทำการตรวจรักษาเราได้ (แต่ส่วนใหญ่มักจะทราบอยู่แล้วเพราะมีชื่อหมอดิตติดอยู่หน้าห้อง)
6. สิทธิที่จะขอความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพอื่นที่มีได้ให้บริการแก่ตนและมีสิทธิในการขอเปลี่ยนผู้ให้บริการและสถานบริการได้ เช่น เมื่อผู้ป่วยสงสัยในการตรวจ รักษา ก็มีสิทธิที่จะขอความเห็นจากหม้อีกคนที่ไม่ได้เป็นผู้รักษาเราได้ หรือถ้ารักษากับหม้อคนนี้แล้วไม่ถูกใจ หมอพูดไม่ดี ชอบดูหรือไม่ประทับใจ ก็ขอเปลี่ยนหมอได้ หรือถ้าไม่สะดวกที่จะมารักษาที่โรงพยาบาลนี้ก็สามารรถเปลี่ยน โรงพยาบาลได้ เป็นต้น
7. สิทธิที่จะได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งสิทธิในข้อนี้มันเป็นจรรยาบรรณที่บัญญัติไว้ในข้อบังคับของวิชาชีพทางด้านสุขภาพที่ผู้ประกอบวิชาชีพต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้ป่วยหรือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย
8. สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วนในการตัดสินใจเข้าร่วมหรือถอนตัวจากการเป็นผู้ถูกทดลอง หมายความว่าในบางกรณีหม้อจะทำการศึกษาวิจัย ด้วยยา หรือเทคโนโลยีในการรักษาใหม่ๆ ต้องทำในผู้ป่วย เราในฐานะผู้ป่วยก็มีสิทธิที่จะทราบถึงรายละเอียดของการทดลอง ผลดี ผลเสีย ระยะเวลาการทดลองหรือข้อมูลต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมในการทดลองครั้งนี้หรือถ้าเข้าร่วมแล้วก็มีสิทธิที่จะถอนตัวจากการทดลองได้
9. สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเฉพาะของตนที่ปรากฏในเวชระเบียนเมื่อร้องขอ ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น หมายความว่า ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะขอข้อมูลส่วนตัวที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของตนเองที่อยู่ในเวชระเบียน แต่ไม่ใช่ไปขอ เอกสารเวชระเบียน เพราะเอกสารเวชระเบียนเป็นทรัพย์สินของทางสถานพยาบาล
10. บิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม อาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ ผู้บกพร่องทางกายหรือจิตซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิด้วยตนเองได้ ซึ่งสิทธิข้อนี้มันมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อยู่แล้ว เพียงแต่นำมาไว้ในคำประกาศสิทธิผู้ป่วยเพื่อย้ำถึงความที่มีอยู่ของสิทธิดังกล่าว

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นคำประกาศสิทธิทั้ง 10 ประการ ซึ่งข้อที่มักจะมีปัญหาเสมอๆก็คือข้อ 3 ซึ่งเป็นเรื่องการรับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอเกี่ยวกับโรคที่ผู้ป่วยเป็น,กระบวนการในการรักษา,ผลการรักษา,ผลข้างเคียงหรือรายละเอียดต่างๆที่ผู้ป่วยต้องทราบ ซึ่งเมื่อเกิดความไม่เข้าใจกันก็มักจะนำมาซึ่งการร้องเรียน ฟ้องร้องเป็นคดีความขึ้นโรงขึ้นศาลกัน ส่วนอีกข้อที่มักจะมีปัญหามากในทางปฏิบัติคือสิทธิในข้อ 9 ซึ่งเกิดขึ้นผู้ป่วยต้องการขอข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาของตนเองเพื่อนำไปรักษาต่อหรือนำไปใช้ในกรณีอื่น ผู้ป่วยมักจะต้องการสำเนาของเวชระเบียน แต่ทางสถานพยาบาลมักจะทำให้เป็นใบรับรองการรักษาซึ่งหมอก็จะสรุปรายละเอียดเกี่ยวกับการรักษาไว้ในใบรับรองนี้ซึ่งผู้ป่วยไม่ค่อยพอใจอาจจะสงสัยและคิดว่าทางหมอปกปิดข้อมูลที่บันทึกไว้ในเวชระเบียน ทั้งๆที่ใบรับรองดังกล่าวก็มีรายละเอียดครบถ้วนแล้ว การที่หมอไม่ได้สำเนาเวชระเบียนให้กับผู้ป่วยอาจเป็นเพราะ ในเวชระเบียนหมอมักจะบันทึกไว้ด้วยลายมือที่ไม่ค่อยเรียบร้อยหรือที่เราเรียกกันว่าเขียนหวัดๆ อ่านไม่ค่อยออก ต้องเป็นเจ้าของลายมือเท่านั้นถึงจะอ่านออกทำให้เมื่อผู้ป่วยได้สำเนาไปเพื่อรักษาต่อแล้ว หมอที่รักษาต่ออ่านไม่รู้เรื่อง

ดังนั้น เมื่อผู้ป่วยได้ใบรับรองการรักษาก็น่าจะเป็นข้อมูลที่เพียงพอสำหรับนำไปเป็นข้อมูลในการรักษาต่อแล้ว แต่ถ้าผู้ป่วยยังยืนยันที่จะขอสำเนาเวชระเบียน ก็เป็นสิทธิที่จะทำได้และทางสถานพยาบาลก็ต้องทำให้ เพียงแต่จะทำให้ทางสถานพยาบาลรู้สึกว่าจะอาจจะถูกผู้ป่วยร้องเรียนหรือฟ้องร้องได้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับผู้ประกอบวิชาชีพสุขภาพแย่งลง ส่วนฟิล์มเอกซเรย์ หรือแบบพิมพ์ฟันนั้น เมื่อผู้ป่วยขอ ถ้าเป็นสถานพยาบาลของรัฐมักจะไม่มีปัญหา ซึ่งทางสถานพยาบาลจะให้ผู้ป่วยไปโดยให้ผู้ป่วยลงลายมือชื่อไว้ว่าเป็นคนรับไปเก็บรักษาเอง แต่สำหรับสถานพยาบาลเอกชนแล้ว เนื่องจากทั้งฟิล์มเอกซเรย์และแบบพิมพ์ฟัน เป็นหลักฐานอื่นที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลตาม พ.ร.บ.สถานพยาบาล พ.ศ. 2541 ซึ่งทางสถานพยาบาลจะต้องเก็บรักษาไว้ไม่น้อยกว่า 5 ปี ตามกฎหมาย แต่ถ้าผู้ป่วยต้องการจริงๆก็สามารถดำเนินการได้โดยทำเป็นหนังสือขอเป็นทางการกับทางสถานพยาบาลนั้นและลงลายมือชื่อไว้เช่นเดียวกับกรณีของสถานพยาบาลของรัฐเป็นรายๆไป ซึ่งท้ายที่สุดแล้วก็ไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยนั่นเอง